

ИТАЛИАНСКИЯТ ИНФИНИТИВ, ВЪВЕДЕН ОТ ОПРЕДЕЛИТЕЛ, И ИНТЕРПРЕТАЦИЯТА МУ В ПРЕВОД НА БЪЛГАРСКИ

Мария Ладовинска

Мария Ладовинска –
Нов български университет,
София, България

Резюме

Статията разглежда конструкции с инфинитив, предшестван от определител в италианския език и превода им на български. С помощта на корпус от примери конструкциите ще бъдат разгледани както в структурно, така и във функционално отношение. Примерите от корпуса ще послужат да бъдат обособени четири вида конструкции, както и да бъдат описани синтактичните им характеристики. Анализът на публикувания превод на български на примерите от корпуса ще допълни дискусията и размислите както върху италианската конструкция, така и върху средствата, с които би могла да бъде предадена на български.

Ключови думи: *инфинитив, определител, именна синтагма, синтактични характеристики, италиански език.*

¹ Италианският термин *testa del sintagma* в статията е предаден с българския еквивалент „главна част на именната синтагма“. Пенчев (1999: 507) нарича „главна част“ или „опора“ на словосъчетанието онази негова част, „която може сама да заеме дадената синтактична позиция“

² Преводът е мой (М.Л.), освен ако не е посочено друго..

Инфинитивът в италианския език може да представлява „главната част на именна синтагма“¹, тоест може да заема типична за името позиция“, а така получената конструкция да проявява „типични характеристики както за именните, така и за глаголните конструкции“ (Скюте & Салви 1991: 559)². Инфинитивът в тази конструкция е предшестван от членна форма или от друг определител (пак там: 559).

За целите на статията ще бъдат описани, от една страна, синтактичните характеристики на извлечени от италианска художествена проза инфинитивни конструкции, предшествани от определител (срв. Скуоте & Салви 1991: 559-562). От друга страна, същите конструкции ще бъдат поделени на такива, които проявяват свойства, типични за имената (наричани по-нататък *инфинитивни конструкции с именни характеристики*), на конструкции, които проявяват свойства, типични за глагола (наричани в статията *инфинитивни конструкции с глаголни характеристики*) (вж. Скуоте & Салви 1991: 562-565; Силаги 2009: 130), на такива, които проявяват синтактични свойства, типични и за двата вида конструкции (наричани в статията *смесени конструкции*³) и на такива, които не могат да бъдат причислени към нито един от двата вида конструкции поради недостатъчен брой, а понякога дори и пълна липса на синтактични характеристики (наричани в статията *неясни случаи*⁴).

Анализът на публикувания превод на български на примерите от корпуса ще обогати дискусията и размислите върху италианската конструкция и върху средствата, с които би могла да бъде предадена на български.

Анализът няма да има предвид случаите на имена, които са омофони на инфинитивни форми, от които произлизат, и са се лексикализирали до степен да притежават дори форми за мн.ч., като напр. *avere, essere, piacere, potere* (срв. Скуоте & Салви 1991: 562).

Корпусът от примери на италиански е ексцерпиран от разкази на Дино Будзати⁵, представени в статията и с публикувания превод на български език на Нева Мичева⁶.

Инфинитивни конструкции с глаголни характеристики

Примерите, които следват, намират място в групата на инфинитивните конструкции с глаголни характеристики поради факта, че предшестваният от членна форма инфинитив проявява типичното за гла-

³ Италианският термин *costruzioni miste* (вж. Силаги 2009: 134) ще бъде представен в статията с българския еквивалент „смесени конструкции“.

⁴ Терминът *casi ambigui*, употребяван от Скуоте & Салви (1991: 564), в статията ще бъде предаден с българския еквивалент „неясни случаи“.

⁵ Будзати (1998).

⁶ Будзати (2011).

ИТАЛИАНСКИЯТ
ИНФИНИТИВ,
ВЪВЕДЕН ОТ
ОПРЕДЕЛИТЕЛ,
И ИНТЕРПРЕТАЦИЯТА
МУ В ПРЕВОД НА
БЪЛГАРСКИ

гола свойство да управлява пряко допълнение (1), (2) и (3) или обстоятелствено пояснение (4). В пример (1) сложната форма на инфинитива (*aver condotto*) е друга характеристика, типична за контекста на глаголните конструкции (срв. Силаги 2009: 131).

Обща характеристика и на четирите примера е липсата на аргумент с функция на подлог в конструкцията инфинитив, предшестван от членна форма. В примери (1), (2) и (3) неизразеният подлог на инфинитива е кореферентен с елемент от изречението. В (1) подлогът на инфинитива е контролиран от собствено име *Clara Passalacqua*, в (2) – отново от собствено име ([*conte*] *Noce*), а в (3) подлогът на инфинитива е контролиран от подразбрения подлог на главния глагол, спрегнат в 3 л. ед.ч. – *si alzò*. Подлогът на инфинитива в (4) не е изразен, както често се случва, когато подлогът има неопределено, генерично значение (вж. Силаги 2009: 144). Преводът на български с безлична форма на глагола отразява напълно смисъла и логиката на италианската конструкция.

(1) *Era la verità. Tornata dall'aver condotto Grossgemüth all'albergo, Clara Passalacqua ancora dominava, dividendosi imparzialmente tra i due partiti.* (Будзати 1998: *Paura alla Scala*, 127)

(Вярно беше. След като отведе Гросгемют в хотела и се върна, Клара Пасалакуа намери своя начин да се наложи: безпристрастно се разкъса между двата лагера.)

Употребата в пример (1) на членуван инфинитив, предшестван от предлога *da*, след глагола *tornare*, както и липсата на изразен подлог на инфинитива, са предвидени от Скуте и Салви (вж. Скуте & Салви 1991: 567). Преводачът елегантно решава проблема с подчиненото имплицитно изречение за време на италиански, което съдържа членувания сложен инфинитив, като изяснява чрез превода последователността на действията. Сложният инфинитив, предшестван от предлога *da*, е сведен в превода на български до сказуемо на подчинено изречение за време – глаголна фор-

Мария Ладовинска

ма за минало свършено време (*отведе*), предшествана от съюза *след като*.

(2) *Ecco, nel più basso palco di proscenio, luccicare i cupidi occhi del barbuto conte Noce, assiduo alle sole opere che promettessero la comparsa di ballerine; e infaticabile, a memoria d'uomo, in tale circostanza, nell'esprimere la soddisfazione con la invariata formula: "Ah, che personale! Ah, che polpe!"*. (Будзати 1998: *Paura alla Scala*, 103)

(Ето, в най-ниската ложа току до сцената, блещукат похотливите очи на брадания граф Ноче, редовен посетител предимно на опери с участието на балерини, който открай време и без помен от умора при тяхната поява **изразяваше** задоволство с неизменната формула: „Ах, каква физика! Ах, какъв релеф!“)

Употребата на инфинитивната конструкция *nell'esprimere* в този пример съчетава описаното от Ските и Салви за използването на членуван инфинитив, предшестван от предлога *in*. От една страна, конструкцията се среща след някои прилагателни имена, сходно с които в семантично отношение е и прилагателното *infaticabile*, с което е свързана инфинитивната конструкция *nell'esprimere* (вж. Ските & Салви 1991: 567-568). От друга страна, конструкцията *in* + членуван инфинитив може да има обстоятелственото значение за време, подобно на въведеното от съюза *mentre* (докато). Преводаческият избор е повече от находчив – прилагателното *infaticabile* и следващата го инфинитивна конструкция *nell'esprimere* се оказват части на едно и също подчинено изречение, като са предадени на български съответно с обстоятелствено пояснение за начин (*без помен от умора*) и с глаголна форма в минало несвършено време (*изразяваше*), явяваща се сказуемо на подчиненото относително изречение.

(3) *All'udire l'insolito ronzio, si alzò dalla poltrona e andò a affacciarsi al davanzale*. (Будзати 1998: *Il disco si posò*, 202)

ИТАЛИАНСКИЯТ
ИНФИНИТИВ,
ВЪВЕДЕН ОТ
ОПРЕДЕЛИТЕЛ,
И ИНТЕРПРЕТАЦИЯТА
МУ В ПРЕВОД НА
БЪЛГАРСКИ

(**Като чул** необичайното бръмчене, станал от креслото и отишъл да надникне през прозореца.)

Италианската конструкция, образувана от предлога *a*, следван от членуван инфинитив, въвежда подчинено имплицитно изречение за време и изразява едновременност на действието с това в главното изречение (вж. Скюте & Салви 1991: 568). И преводът на български показва, че подчиненото изречение за време е търсеният смислов еквивалент – италианската инфинитивна конструкция е предадена на български със съюза *като*, следван от минало свършено деятелно причастие, употребено като сказуемо (*като чул*).

(4) *Anche il dormire in una camera interna, lontana dalla tromba delle scale, non serve.* (Будзати 1998: *Una goccia*, 134)

(Дори **да спиш** във вътрешна стая, изолиран от стълбищната шахта, не помага.)

Както вече беше изтъкнато, подлогът на инфинитива в този пример не е изразен и не е кореферентен с елемент от изречението, а това е често срещано, когато подлогът има неопределено, генерично значение (вж. Силаги 2009: 144). Преводът на български с безлична форма на глагола (изборът на преводача е 2 л. ед.ч. на сегашно време – *да спиш*) отразява напълно семантиката на италианската конструкция.

Инфинитивни конструкции с именни характеристики

Инфинитивните конструкции с именни характеристики от корпуса представят различен брой синтактични характеристики – три, две или дори една. В първите три примера (5), (6) и (7) преобладава съчетанието от неопределителен член пред инфинитива и прилагателно име, което е поставено между тях (*un sommerso parlottare, uno svogliato ciabattare, un immenso vociare*). Тази еднотипност на италианските конструкции е дала отражение и върху превода. И в

Мария Ладовинска

трите примера италианският инфинитив е предаден на български със съществително име, предшествано от прилагателно – *кратък приглушен разговор, неохотно тътрузене на чехли, оживена гълчава*. Заслужава внимание изборът на преводача по повод две от изреченията. В пример (5) смисълът на прилагателното *sommerso* в контекста на изречението е уточнен чрез умелата употреба на български на две прилагателни (*кратък* и *приглушен*). В (6) инфинитивът *ciabattare* е предаден по описателен начин – отглаголното съществително *тътрузене* е пояснено от несъгласувано определение (*на чехли*). Синтактичната функция на синтагмите, съдържащи членуваните инфинитиви в италианския текст, се запазва и в превода на български – подлог в (5), подлог в безглаголното изречение в (6) и пряко допълнение в (7):

(5) *Si udì in anticamera il passo strascicato della Ines, la porta che veniva aperta, poi un sommerso parlottare.* (Будзати 1998: *Gli amici*, 168)

(В антрето се чува провлечените стъпки на Инес, после отварянето на вратата и кратък приглушен разговор.)

(6) *«A quest'ora?» ripeté lei senza entusiasmo ma con la solita docile umiltà «aspetta... adesso vengo.» Uno svogliato ciabattare, lo scatto dell'interruttore della luce, la serratura che girava.* (Будзати 1998: *Gli amici*, 172)

— По това време? — повтори тя без ентусиазъм, но все пак с типичната си безропотна кротост. — Момент... Ей сега идвам.

(Неохотно **тътрузене** на чехли, щракване на лампата, завъртане на ключа в бравата.)

(7) *Sceso di macchina, Giovanni aprì la porta a vetri e sentì un immenso vociare, come di gente allegra che fosse a tavola.* (Будзати 1998: *La frana*, 194)

ИТАЛИАНСКИЯТ
ИНФИНИТИВ,
ВЪВЕДЕН ОТ
ОПРЕДЕЛИТЕЛ,
И ИНТЕРПРЕТАЦИЯТА
МУ В ПРЕВОД НА
БЪЛГАРСКИ

(Джовани слезе от колата, отвори стъклената врата и чу оживена **гълчава**, като от весела компания, събрана около масата.).

Други конструкции добавят още синтактични характеристики, типични за именните синтагми, освен наличието на неопределителен член и предпоставено прилагателно. В пример (8) и (9) подлогът на инфинитива е изразен от предложна синтагма, въведена от предлога *di* (*di cani* в (8), *di finestre e imposte* в (9)). В пример (9) инфинитивната конструкция е следвана от подчинено относително изречение (*che si aprono*) – обща характеристика за инфинитивните конструкции и с именни, и с глаголни характеристики (вж. Скуоте & Салви 1991: 560).

(8) *E tutto intorno, per vasta zona, si udì un lungo ulular di cani.* (Будзати 1998: *Il crollo della Baliverna*, 154)

(И отвсякъде, в радиус от много километри, доле-тя протяжен кучешки **вой**.)

(9) *Nel cortile è uno sbattere di finestre e imposte che si aprono, richiami, urla d'orrore...* (Будзати 1998: *L'incantesimo della natura*, 224)

(В двора настана **тропот** на отварящи се прозорци и кепенци, виковете, ужасни писъци...)

Инфинитивите от именните синтагми с функция на подлог и в двата примера са преведени със съществителни имена отново с функция на подлог (*вой* в (8), *тропот* в (9)), част от именни синтагми и на български. В първия случай съществителното е предшествано от две прилагателни имена (*протяжен кучешки вой*), а във втория съществителното е следвано от две несъгласувани определения, предшествани и пояснени от сегашно деятелно причастие с функция на прилагателно име (*тропот на отварящи се прозорци и кепенци*).

Мария Ладовинска

Именните характеристики на двете италиански инфинитивни конструкции намират отражение в превода им на български посредством именни синтагми.

В корпуса не липсват и примери, в които инфинитивът, предшестван от определителен член, се намира след предлог. Причината примерите от (10) до (13) да бъдат разглеждани в групата на инфинитивните конструкции с именни характеристики е наличието на обичайното тъкмо за този вид конструкции изразяване на подлога на инфинитива чрез предложна синтагма, въведена от предлога *di*. В първите три примера членуваният инфинитив е предшестван от предлога *a*.

(10) *Allora il bambino si ingrugnò **come al delinarsi di un capriccio**...* (Будзати 1998: *Il bambino tiranno*, 186)

(Тогава детето се намуси, **сякаш се задаваше** някое от неговите избухвания...)

Синтактичната употреба на членувания инфинитив в този пример би могла да бъде тълкувана по два начина, които са семантично еквивалентни. От една страна, може да се разглежда като обстоятелствено пояснение за начин, изразено чрез съществително, което служи за сравнение и затова въведено от *come* (*come al delinarsi di...* = *като при приближаването на...*). Другата възможна интерпретация на синтактичната роля на членувания инфинитив е сказуемо на подчинено имплицитно изречение за начин, въведено от израза *come a* (срв. Морети & Орвието 1980: 89) (*come al delinarsi di...* = *сякаш се задаваше...*). Двата синтактични модела дават синонимни в семантично отношение варианти. Преводачът е предпочел втория синтактичен модел – предложил е на мястото на инфинитива глаголна форма в минало несвършено време (*се задаваше*), която представлява сказуемо в подчинено изречение за начин, въведено от съюза *сякаш*.

(11) *Pochi e svogliati gli applausi **all'apparire delle magnifiche macchine irte di cannoni, dei bellissimi soldati che spuntavano dalla sommità delle torrette***

ИТАЛИАНСКИЯТ
ИНФИНИТИВ,
ВЪВЕДЕН ОТ
ОПРЕДЕЛИТЕЛ,
И ИНТЕРПРЕТАЦИЯТА
МУ В ПРЕВОД НА
БЪЛГАРСКИ

coi loro caschi di cuoio e di acciaio. (Будзати 1998: *Rigoletto*, 188)

(Малко и вяли ръкопляскания се чуха **при появата** на великолепните машини, настръхнали от дула, и красивите танкисти, които се подаваха от отвора на куполите с шлемовете си от кожа и стомана.)

Инфинитивната конструкция е предадена на български със съществително име с функция на обстоятелствено пояснение за време (*при появата*). Глаголната форма *се чуха*, добавена предвидливо от преводача, възстановява елиптираното сказуемо на главното изречение. Тези две преводачески стратегии внасят яснота в синтактичната структура на италианското изречение, като помагат да се открият главното (*Pochi e svogliati Ø gli applausi all'apparire... dei soldati*) и подчиненото изречение (*che spuntavano...*).

Друга възможна синтактична интерпретация на конструкцията в пример (11), образувана от членуван инфинитив, предшестван от предлога *a*, е свеждането ѝ до подчинено изречение за време (*...all'apparire... = ...когато се появиха...*) (срв. Скуте & Салви 1991: 568). Разгръщането на синтактичната структура на изречението при превод до сложно съставно изречение с две последователно подчинени изречения (чрез възстановяване на елиптираното сказуемо на главното и тълкуването на инфинитивната конструкция като подчинено изречение за време) дава още един преводен вариант, семантично еквивалентен на избрания от преводача, макар и не така компактен.

(12) *Al calar della notte si ritrovò solo, finalmente.*
(Будзати 1998: *Una lettera d'amore*, 242)

(**Когато падна мрак**, той най-сетне отново остана сам.)

Примерът съдържа поредна илюстрация на подчинено имплицитно изречение за време, което изразява едновременност на действието спрямо това в главното изречение и е образувано от предлога *a*, следван

Мария Ладовинска

от членуван инфинитив (вж. Скюте & Салви 1991: 568). Преводът на български възпроизвежда италианската конструкция също с подчинено изречение за време – съюз и глаголна форма в минало свършено време (*когато падна*).

От друга страна, възможен е втори преводен вариант, синонимен на първия, който предава този характерен италиански фразеологичен израз, съдържащ членуван инфинитив, с обстоятелствено пояснение за време (*al calar della notte* = *на мръкване, привечер, по здрач*).

Впечатление прави пример (13), в който инфинитивът е употребен без никаква членна форма (*tra svolazzare di corvi*):

(13) *Per gli stessi sentieri fatati passammo infatti tu ed io, con passi timidi, insieme andammo attraverso le foreste piene di lupi, e i medesimi genii ci spiavano dai ciuffi di muschio sospesi alle torri, tra svolazzare di corvi.* (Будзати 1998: *Inviti superflui*, 140)

(Ами да — по едни и същи вълшебни пътеки сме минавали ти и аз със свенливи стъпчици, заедно сме преброждали пълните с вълци гори и едни и същи духове са ни наблюдавали иззад снопчетата мъх, висящи от кулите, сред **плясък** на гарванови криле.)

Липсата на определител пред инфинитива *svolazzare* би могла да се обясни с т.нар. „предвидимост на конструкцията“ (вж. Силаги 2009: 146-149). Силаги изтъква, че в немалко случаи изборът между членуван и нечленуван инфинитив зависи от говорещия, като всяка от двете алтернативи е възможно да бъде приемлива и да не прави изречението неграматично (пак там: 149). Възможната замяна на инфинитива *svolazzare* със съответното произлизащо от него отглаголното съществително *lo svolazzo*⁷, навежда на мисълта, че нечленуваният инфинитив е употребен като част от именна синтагма⁸. В потвърждение на тези размисли е и преводаческият избор – италианският инфинитив е предаден на български със съ-

⁷ <https://shorturl.at/EBhZq>

⁸ За семантичната разлика между инфинитива, въведен от членна форма, и съответното отглаголно съществително, вж. Szilágyi 2009: 148.

ИТАЛИАНСКИЯТ
ИНФИНИТИВ,
ВЪВЕДЕН ОТ
ОПРЕДЕЛИТЕЛ,
И ИНТЕРПРЕТАЦИЯТА
МУ В ПРЕВОД НА
БЪЛГАРСКИ

ществителното *пласък* с функция на обстоятелствено пояснение за място.

Смесени конструкции

С наименованието *costruzioni miste* (смесени конструкции) Силаги нарича онези инфинитивни конструкции, предшествани от определител, които проявяват синтактични свойства, типични както за конструкциите с глаголни, така и за тези с именни характеристики (Силаги 2009: 134). Корпусът дава пример за подобна конструкция. Синтактични характеристики, типични за именните конструкции са прилагателното *bel*, което предшества инфинитива, както и неопределителният член *un*, който въвежда именната синтагма. Синтактична характеристика, типична за глаголната конструкция, се явява изразеният с именна синтагма в номинатив подлог на инфинитива непосредствено след него – *gli anni*.

(14) *Avevano un bel passare gli anni, la prima sensazione ogni volta che lui entrava in quella sala, si manteneva pura e vivida, come dinanzi ai grandi spettacoli della natura.* (Будзати 1998: *Paura alla Scala*, 102)

(Годините **отлитаха**, но първото усещане всеки път, когато влезеше в тази зала, продължаваше да бъде чисто и разтърсващо, както пред величавите природни зрелища.)

Съвкупността от инфинитивната конструкция (*un bel passare*), предшествана от спрегната форма в минало несвършено време на глагола *avere* (*avevano*), е сведена до глаголна форма в минало несвършено време на български (*отлитаха*). Този компресиран превод на български спрямо разточителната италианска конструкция, изглежда без конкуренция с други синтактични варианти. Единствено в семантично отношение биха могли да се предложат синонимни варианти на глагола на български, напр. [*годините*] *отминаваха*/ *се изнизваха* – въпрос на стилистично предпочитание.

Мария Ладовинска

Неясни случаи

Някои от примерите с инфинитив, предшестван от определител, представят различна степен на неяснота, т.е. не могат да бъдат причислени еднозначно към единия или другия вид инфинитивна конструкция (срв. Скюте & Салви 1991: 564-565; Силаги 2009: 133). Като причина за неяснотата на конструкцията, образувана от инфинитив с определител, Силаги изтъква недостатъчния брой, а понякога дори и пълната липса на синтактични характеристики, които могат да бъдат взети предвид за нуждите на анализа (вж. Силаги 2009: 133).

Следващите примери илюстрират подобна пълна липса на синтактични характеристики, а освен това споделят вече констатираната, по повод част от разгледаните случаи, липса на аргумент с функция на подлог в конструкцията инфинитив с определител. Неизразеният подлог на инфинитива е кореферентен с елемент от изречението. В (15) и (16) подлогът на инфинитива е контролиран от подлога на главния глагол (съответно *il segretario* и *i nuovi capiscuola*). В (17) подлогът на инфинитива е контролиран от собствено име *Donna Clara*, а в (18) – отново от собствено име (Lajanni).

И в четирите разгледани случая инфинитивната конструкция е предшествана от предлозите *in* или *da*, като семантико-синтактичните условия за тази употреба са описани от Скюте и Салви (вж. Скюте & Салви 1991: 567-568).

Употребата на предлога *in*, следван от членуван инфинитив, е предвидена с глаголи, сред които и *sbagliare* от следващия пример (вж. Скюте & Салви 1991: 567):

(15) *Lui stesso però non riusciva a spiegarsi come il Corte fosse stato catalogato nella metà inferiore del sesto piano. Probabilmente il segretario della direzione, che proprio quella mattina gli aveva telefonato chiedendo l'esatta posizione clinica di Giusep-*

ИТАЛИАНСКИЯТ
ИНФИНИТИВ,
ВЪВЕДЕН ОТ
ОПРЕДЕЛИТЕЛ,
И ИНТЕРПРЕТАЦИЯТА
МУ В ПРЕВОД НА
БЪЛГАРСКИ

pe Corte, si era sbagliato nel trascrivere. (Будзати 1998: *Sette piani*, 33)

(Той самият обаче не можел да си обясни как така Корт е попаднал в „ниската“ половина на шестия етаж. Може би секретарят, който заранта му бил звъннал от дирекцията да пита ... се бил объркал при вписването.)

Инфинитивната конструкция *nel trascrivere* в този пример илюстрира още една констатация, изтъкната вече по повод на пример (2) – конструкцията *in* + членуван инфинитив може да има обстоятелственото значение за време, подобно на въведеното от съюза *mentre* (докато) (вж. Скюте & Салви 1991: 567-568). Измежду възможните варианти за предаване на значението за време на тази конструкция на български (напр. подчинено изречение за време, въведено от съюза *докато* или деепричастие), преводачът се е спрял на отглаголно съществително име с функция на обстоятелствено пояснение за време (*при вписването*), което възпроизвежда не само смислово, но дори и формално италианската конструкция.

Членуваният инфинитив, предшестван от предлога *da*, е констатиран след серия глаголи, сред които и *rifuggire* от следващия пример (вж. Скюте & Салви 1991: 567). Нещо повече, Скюте и Салви описват употребата на членуван инфинитив като задължителна след предлога *da*, който може да бъде следван само от именна синтагма, но не и от просто изречение, било то експлицитно или имплицитно (пак там: 565):

(16) *Inoltre: quando mai, con le opere moderne, ci si era divertiti? Si sapeva in partenza che i nuovi capiscuola rifuggono dal divertire. Goffaggine imperdonabile pretenderlo da loro.* (Будзати 1998: *Paura alla Scala*, 109)

(Пък и кога някой е намирал разтуха в модерните опери? Пона начало си е ясно, че съвременните новатори старателно **избягват да ни разтушават**.

Мария Ладовинска

Би било тежка проява на неадекватност някой да очаква това от тях.)

Преводачът е избрал да предаде инфинитивната конструкция с глаголна форма за сегашно време в подчинено изречение на български ([избягват] да ни разтушават). Личното местоимение пряко допълнение (ни) е добавено при превода, за да не се стигне до генерично значение, което би получила конструкцията без него (напр., [избягват] да разтушават). Вероятно същият стремеж за избягване на генеричното значение е подтикнал преводача да предпочете да предаде членувания инфинитив с глаголна форма на български и лично местоимение пряко допълнение, а не със съществително име (напр. [избягват] разтухата).

Примери (17) и (18) илюстрират възможността за употреба на членуван инфинитив, предшестван от предлога *in*, след прилагателни със семантика, сходна с тази на прилагателните *trasandato* и *dimesso* (вж. Скуте & Салви 1991: 568).

(17) *Donna Clara era una donna bruttina, piccola, magra, insignificante nell'aspetto, trasandata nel vestire.* (Будзати 1998: *Paura alla Scala*, 111)

(Дона Клара бе грозновата жена, дребна, слаба, с невзрачен вид и небрежно облекло.)

Трансформацията на български на инфинитива *vestire* в съществителното *облекло* е съвсем логична и закономерна, като се има предвид, че синтагмата, в която участва (*trasandata nel vestire* – с небрежно облекло) повтаря в синтактично отношение конструкцията на предшестващата я именна синтагма (*insignificante nell'aspetto* – с невзрачен вид). Налице са предпоставки тази еднаквост на конструкциите да бъде запазена и в превода, както е постъпил и преводачът. От друга страна, тези две конструкции са продължение на поредицата от три безсъюзно свързани прилагателни (*bruttina, piccola, magra*), които поясняват съществителното *donna*. Трите прилагателни са преведени с прилагателни с функция на съгласувани

ИТАЛИАНСКИЯТ
ИНФИНИТИВ,
ВЪВЕДЕН ОТ
ОПРЕДЕЛИТЕЛ,
И ИНТЕРПРЕТАЦИЯТА
МУ В ПРЕВОД НА
БЪЛГАРСКИ

определения (...*грозновата жена, дребна, слаба...*).
А двете конструкции са предадени на български с
именни синтагми с функция на несъгласувани опреде-
ления (*жена... с невзрачен вид и небрежно облекло*).

(18) *Lajanni era un uomo scialbo e dimesso nel vestire.* (Будзати 1998: *Paura alla Scala*, 119)

(Въпросният Лаяни **се носеше без стил и старание.**)

Синтагмата, която съдържа членуван инфинитив (*dimesso nel vestire*) повтаря не само в синтактично, но до голяма степен и в семантично отношение конструкцията *trasandata nel vestire* от предишния пример⁹. Преводачът е предпочел да елиминира съществителното *uomo* и да остави поясняващото го прилагателно *scialbo* и свързаната с него чрез съчинителен съюз синтагма (*dimesso nel vestire*) в зависимост от копулативния глагол *era* (беше). Така в превода на български *scialbo* и *dimesso nel vestire* се оказват представени от обстоятелствени пояснения за начин (...*се носеше без стил и [без] старание*). В крайна сметка, членуваният инфинитив *vestire* е представен от съществително име на български.

Заклучение

Фактът, че инфинитивът с определител в италианския език може да представлява главната част на именна синтагма (а не името, както се случва по принцип в именните синтагми), дава отражение и на превода на български на тези конструкции, поставени в контекст. Публикуваният превод на примерите от корпуса показва почти поравно разпределен преводачески избор между предаване на италианската конструкция с глагол или с именна форма на български. Анализът показва, че някои от преводните варианти с глаголна форма в публикувания превод биха могли да бъдат предадени и със синонимен вариант с именна форма на български.

В преводните еквиваленти на примерите от корпуса прави впечатление, че инфинитивните конструк-

⁹ Синонимният онлайн речник Treccani представя прилагателните *trasandato* и *dimesso* като синоними. Вж. <https://shorturl.at/EkQzo>

Мария Ладовинска

ции с определител, които проявяват само глаголни характеристики, предразполагат към предаването им на български с глаголна форма (1), (2), (3), (4).

Инфинитивните конструкции с именни характеристики в повечето случаи биват преведени с именна форма, особено ако инфинитивът с определител не е предшестван от предлог (5), (6), (7), (8), (9). Освен това, непредшестваните от предлог синтагми от тази група запазват синтактичната функция, която имат в текста на италиански, и в публикувания превод на български. А дори и за малкото примери на инфинитивни конструкции с именни характеристики, представени в публикувания превод с глаголна форма, например (10) и (12), е възможно да се предложи преводен еквивалент с именна форма.

Инфинитивните конструкции от корпуса, които проявяват както именни, така и глаголни характеристики, се оказват преведени отново предимно с именна форма на български – (15), (17) и (18).

Библиография

- Морети, Дж.Б. & Орвието Дж. Р. (1980). Moretti, G. B. & Orvieto, G. R. *Grammatica italiana*, vol. II, cap. I e II. Perugia: Benucci, 7-122.
- Пенчев, Й. (1999). Синтаксис. Бояджиев, Т., Куцаров, И. & Пенчев, Й., *Съвременен български език*. София: Петър Берон, 498-655.
- Силаги, И. (2009). Szilágyi, I. Analisi contrastiva delle costruzioni infinitive introdotte da un determinante in italiano e in spagnolo. *Verbum–Analecta Neolatina*, 11(1), 129-152.
- Скюте, Г. & Салви, Дж. (1991). Skytte, G. & Salvi, G. L'infinito come testa del sintagma nominale (infinito con l'articolo o altro determinante). L. Renzi & G. Salvi (eds.) *Grande grammatica italiana di consultazione II*. Bologna: il Mulino, 559–569.

<https://www.treccani.it/vocabolario/dizionario/>

ИТАЛИАНСКИЯТ
ИНФИНИТИВ,
ВЪВЕДЕН ОТ
ОПРЕДЕЛИТЕЛ,
И ИНТЕРПРЕТАЦИЯТА
МУ В ПРЕВОД НА
БЪЛГАРСКИ

Литературни източници

- Будзати, Д. (1998). Buzzati, D. *Il meglio dei racconti*. Milano: Mondadori (prima ed. 1989).
- Будзати, Д. (2011). *Шейсет разказа*. Превод от италиански Нева Мичева. София: Колибри. <https://chitanka.info/book/9783-shejset-razkaza>.